

Rasialisering, hvithet og norskhet: Nasjonal identitetsdannelse i og gjennom idrett

Racialisation, whiteness and Norwegianness; National identity formation in and through sport

Prisca Bruno Massao

Førsteamanuensis, Institutt for samfunnsfag, religion og etikk, Høgskolen i Innlandet
prisca.massao@inn.no

Bente Ovedie Skogvang

Førsteamanuensis, Institutt for folkehelse- og idrettsvitenskap, Høgskolen i Innlandet
bente.skogvang@inn.no

Sammendrag

Denne artikkelen belyser hvordan idretten kan fungere som arena både for å reproducere og for å utfordre hvithet knyttet til norskhet og nasjonal identitet. Med utgangspunkt i rasedannelse (Omi & Winant, 2014), rasialisering (Cornell & Hartmann, 2007; Murji & Solomos, 2005) og motfortellinger (Delgado & Stefancic, 2017) som teoretisk rammeverk diskuterer vi hvordan svarte norske idrettsutøvers identiteter blir sammenstilt med norskhet. Ved hjelp av 17 dybdeintervjuer med idrettsutøvere (8 menn og 9 kvinner) på bredde- og elite nivå viser våre funn hvordan svarte norske idrettsutøvere med afrikansk/karibisk opphav opplever rasialisering og rasisme i idrett og i Norge, og hvordan deres fortellinger viser forhandlinger, representasjon og motstand knyttet til assosiasjon av hvithet og norsk identitet. De svarte idrettsutøvernes fortellinger bidrar til (om)definering av myten om å assosiere norskhet med hvithet. Denne kunnskapen mener vi kan ha stor betydning for dem som er opptatt av idrettens rolle som arena for sosial rettferdighet, integrering og inkludering.

Nøkkelord

Hvithet, norskhet, nasjonal identitet, rasialisering, sport

Abstract

This article sheds light on how sport can function as an arena for both reproducing and challenging whiteness related to Norwegianness and the Norwegian national identity. Starting with racial formation (Omi & Winant, 1994), racialization (Cornell & Hartmann, 2007; Murji & Solomos, 2005) and counternarratives (Delgado & Stefancic, 2017) as theoretical framework, we discuss how black Norwegian athletes' identities are juxtaposed with Norwegianness. Using 17 in-depth interviews eight male and nine female black athletes at the broad and elite level, our findings show how black Norwegian athletes of African/Caribbean origin experience racialization and racism in sports and in Norway. These narratives demonstrate negotiations, representation and resistance related to the association of whiteness and Norwegian identity. The black narratives contribute to the (re)definition of the myth of associating Norwegianness with whiteness. We believe this knowledge is of great importance for those who are concerned about the role of sport as an arena for social justice, integration, and inclusion.

Keywords

Whiteness, Norwegianness, national identity, racialization, sport

Introduksjon

Den norske mellomdistanseløperen Jakob Ingebrigtsen satte ny norsk og europeisk rekord på 5000 meter på Diamond League-stevnet i Firenze i Italia i 2021. Da han nærmet seg målstreken, uttrykte de norske kommentatorene sin begeistring over nordmannens seier, der de blant annet sa «[d]et blir første gang en nordmann vinner dette løpet». I deres videre diskusjoner var det tydelig at nordmannens «fødested» har betydning: «Han kommer til å løpe raskere enn noen annen løper som ikke er født i Afrika ...» (NRK, 2021). Som illustrert av Carrington (2012) har tilstedeværelsen av ikke-hvite og svarte utøvere i vestlige nasjoners landslag og mesterskap utfordret den tatt for gitte koblingen mellom hvithet og europeisk nasjonal identitet. Kommentatorene nevner ikke direkte Ingebrigtsens hudfarge eller fødeland, men demonstrerer likevel betydningen av fødeland som en viktig identitetsmarkør for både norskhet og europeisk identitet gjennom eksepsjonalisering av Ingebrigtsens seier ved å insistere på hans norskeuropeiske identitet. Kjønnsstudier har vist at hvite og spesielt hvite menn i vestlige samfunn fremstilles som målestokk for «ekte» modellborgere, og dette forsterkes ofte både av media og av idretten (Hogan, 2009; Kusz, 2007; von der Lippe, 2002). Slike fremstillinger forsterker bildet av idrettshelter som en fortsettelse av langvarige historiske mytologier knyttet til nasjonal identitet (Parry, 2021; Storey, 2019). Slik mytologi er ofte kompleks og kan være både kjønn og rasialisert, noe som kan ha konsekvenser for dem det gjelder, med tanke på opplevelse av nasjonal tilhørighet.

I artikkelen drøfter vi hvordan tilsvarende kompleksitet kommer til uttrykk i daglige interaksjoner mellom ulike etnorasiale grupper i idretten og i samfunnet. Vi setter søkelyset på rasialisering, som er en prosess som skaper rasialiserte grupper basert på både etnisitet og ideer om rase. Målet er å belyse hvordan idretten kan fungere som arena for å reprodusere, men også utfordre hvithet knyttet til norskhet og nasjonal identitet. Først utdyper vi sentrale begreper, som nasjonale identitet(er), idrett og etnorasial. Deretter presenteres de teoretiske rammeverk og metodologien. Videre presenteres og diskuteres funnene om idrettsutøveres fortellinger knyttet til rasialisering, representasjon og motstand mot norskhet hvor de både forhandler og utfordrer ideer om assosiasjon av hvithet med norskhet og motsatt.

Nasjonale identitet(er), idrett og etnorasial

Nasjonal identitet påvirkes av mange historiske, sosiokulturelle og politiske linjer som kommer til uttrykk gjennom idretten. Dette er mulig fordi idrett er blant de viktige institusjoner i samfunnet som både implisitt og eksplisitt brukes i promotering av nasjoner utad. Idretten viser også hvordan nasjonal identitetsdannelse foregår blant ulike grupper i en nasjon. Nasjonalismeforskere beskriver nasjonal identitet som det å enten ha felles genealogi, bånd, tradisjoner, opphav og kultur (ethnos) eller et *civic* felleskap basert på felles rettigheter og plikter (demos) (se Vassenden, 2011). I et globalisert og mangfoldig samfunn tydeliggjøres konkurransen mellom ethnos- og demokriterier. De nordiske landene presenteres ofte for å ha en homogen kultur før arbeidsinnvandring fra land utenfor Europa på 1960- og 70-tallet (Ånensen, 2021). Ifølge Ånensen (2021, s. 1) er dette en fremstilling som har dominert samfunnsvitenskapelig forskning i Norge. For å forstå dannelsen av norskhet trenger vi flere kriterier enn etnisk opphav (ethno) (Vassenden, 2011). Gjennom innvandring og globalisering gjennomgår nasjonale identiteter dekonstruksjons- og rekonstruksjonsprosesser. Slike prosesser foregår ikke uten konflikt og maktkamp, noe som ofte kommer til uttrykk gjennom idretten. Både norske og internasjonale idrettsforskere har illustrert hvordan nasjonalistiske, rasialiserte representasjonspraksiser og symboler opprettholdes blant annet gjennom idrett (Andersson, 2008; Douglas, 2014; Jackson, 2004; van Sterkenburg et al., 2012; Ward, 2009).

I idretten er nasjonen og nasjonal identitet basert på det komplekse samspillet mellom etnisitet, rase, kjønn, nasjon og kultur, og dette skjer på offentlige og direkte måter (Carrington & McDonald, 2001; von der Lippe, 2002). Idrettsforskere i Norge beskriver hvordan idrett er blitt en høyt profilert arena for inkludering og integrering av etniske minoriteter, samtidig som idretten fortsatt er en arena der diskriminering og rasisme er et faktum på alle nivåer (Andersson, 2008; Massao, 2016). Rasisme i idretten innebærer rasialiseringsprosesser som spenner fra indirekte mikroagresjoner og aggressiv atferd til rasialisert vold. I artikkelen fokuserer vi mest på slike rasialiseringsprosesser i idretten og hvordan disse bidrar til norskhet-identitetsdanning basert på konkurrerende elementer fra både etnos- og demokriterier.

Vi bruker begrepet etnorasial som et samlebegrep for å belyse identitet basert på ideer om etnisitet, rase og i de fleste tilfeller begge deler. Vi mener etnorasial kan være et fruktbart begrep som kan muliggjøre integrering av rasebegrepet i diskusjoner om sosiale forskjeller og ulikheter i nordiske land som ofte baserer seg på etnisitetsdimensjoner og ignorerer rase og rasialiseringsdimensjoner (Osler & Lindquist, 2018; Gullestad, 2002; Zhao, 2016). Å bruke et begrep som kombinerer rase og etnisitet, er nyttig fordi disse begrepene sjelden er så adskilt som vi liker å fremstille dem i forskning. I tillegg er den sosiale konstruksjonen av nasjonal identitet interseksjonell og involverer flere sider som kan spenne fra hudfarge, nasjonal opprinnelse, kultur, språk og religion til det historiske forholdet mellom kolonimakter og de koloniserte. Totaliteten av disse faktorene utgjør noen ganger en norsk identitetsposisjon som ikke nødvendigvis lar seg kategorisere som majoritet eller minoritet eller etnisk norsk og ikke etnisk norsk. Eksempler fra våre data er ungdommene som er født og oppvokst i Norge og har en hvit norsk forelder og en utenlandsk svart forelder, og som i noen tilfeller identifiserer sin norskhet både med hvite majoriteter og med svarte minoriteter og i noen tilfeller med ingen av disse (se Diallo 2022; Sandset, 2019). Med erfaringer fra hvordan de norskafrikanske ungdommene forstår og forhandler svarthet i Norge, får vi ifølge Diallo (2022, s. 375) innblikk i måten rasisme som kolonialt tankegods opptrer i norsk kontekst.

Historisk sett har Norge delt samme rasistiske tankegods som resten av de vestlige samfunn, som setter overrepresentasjon av svarte idrettsutøvere i noen idretter, som friidrett, fotball og basketball, i sammenheng med deres «rase» (Andersson, 2008; Goksøyr, 2010; Massao & Fasting, 2010). Dette er en sammenheng som ikke er vanlig å finne når det gjelder overrepresentasjon av hvite utøvere i ulike idretter. I den senere tid er også overrepresentasjon av etnorasiale minoritetsgrupper i visse idretter tatt som tegn på integrering, men også som tegn på segregering eller marginalisering. Ifølge Andersson (2008) har organisasjonsledere i friidrett og basketball for eksempel uttrykt slike ambivalente fortellinger hvor de på den ene siden hevder at organisasjonene deres er «fargeblinde og internasjonale», og at de ikke behøver å engasjere seg i inkludering eller antirasismeprogrammer. På den annen side har det vært uttrykt bekymring for at det er altfor få hvite norske utøvere i friidrettsklubber, og at de må finne en måte å rekruttere flere på.

Teoretiske rammeverk: Rasedannelse, rasialisering og motfortellinger

Rase og rasisme forstås ulikt i ulike regioner i verden; det er for eksempel forskjeller mellom USA og Europa. Goldberg (2006) benevner dette som rasial regionalisering og rasial europeisering. Mens begrepet rase har vært sentralt i forståelsen av rasisme i USA, har etnisitet og kulturforskjellsbegreper dominert forståelsen av rasisme og etnisk diskriminering i Europa. Samtidig insisterer Goldberg på at Europa ikke er en homogen region, og ulike nasjoner har

hatt ulike selvbilder knyttet til rasialiserte historier både nasjonalt og internasjonalt. Slike historier har ført til ulike perspektiver og tilnærminger til nåværende rasialisering og rasisme i de europeiske landene. Mens tidligere kjente kolonimakter, som Storbritannia, har utviklet en tradisjon for å eksplisitt ta oppgjør med rasialisering og rasisme, har de nordiske landene en mer reservert tilnærming til slike oppgjør, en reservasjon som har sine røtter og som har utviklet selvbildet av den nordiske eksepsjonalisme (Loftsdóttir et al., 2012) og uskyldigheten når det kommer til internasjonal rasistisk ideologi som slaveri, kolonialisme og nazisme. Dette skaper uvillighet mot å anerkjenne og ta ansvar for kolonialismens arv i nordiske land (Ylva Habel, i Diallo, 2022, s. 367), som videre har konsekvenser for hvordan aspekter som rase, rasialisering og rasisme adresseres eller ikke blir adressert i det hele tatt i disse landene.

Vi benytter rasedannelse (Omi & Winant, 1994), rasialisering (Cornell & Hartmann, 2007; Murji & Solomos, 2005) og motfortellinger (Delgado & Stefancic, 2017) for å illustrere rollen rase og hvithet spiller i dannelsen av normative, samtidige, mangfoldige norske identiteter. Rasedannelsesteori (racial formation) ble utviklet på 1990-tallet av de amerikanske sosiologene Michael Omi og Howard Winant (1994; 2014). Teorien beskriver rase både som et biologisk begrep (objekt) og som et sosialt begrep (subjekt) som er knyttet til historiske og politiske hendelser i samfunnet, og som stadig er i endring. Ifølge Omi og Winant (1994) er rasedannelse en sosiohistorisk prosess i samfunn der (rase)kategorier opprettes, brukes, forvandles og ødelegges. I begynnelsen av siste århundre var for eksempel italienere, irer og jøder blant dem som ble rasialisert som ikke-hvite i USA (Guess, 2006). Derimot er meksikanere og latinamerikanere i USA og østeuropeere i Europa blant de hvite grupper som fortsatt er rasialiserte av hvite majoriteter i disse regioner. Goldberg (2006) mener at for å forstå europeisk rasisme må vi også se på hvordan begrepet rase har blitt regionalisert i Europa. Et eksempel er aksepten av ulike etniske minoriteter og migranter fra ulike deler av Europa og verden. I Norge viser Guðjónsdóttir og Loftsdóttir (2017) til en rasedannelsestendens basert på et «hierarki av akseptabilitet» blant migranter. Noen hvite grupper er mer usynlige og ønskelige, for eksempel islandske migranter i Norge, enn andre hvite migranter, for eksempel dem fra Polen. Samtidig er polske migranter mer ønskelig enn migranter fra land utenfor Europa (Guðjónsdóttir, 2014; Guðjónsdóttir & Loftsdóttir, 2017; van Riemsdijk, 2010).

For å forstå forholdet mellom rasedannelse og rasisme er rasialisering et viktig fenomen. Rasialisering skjer i prosesser og relasjoner der kategorier som rase, nasjonalitet, etnisitet og ideer om opphav blir brukt for å legitimere forskjellsbehandling og ulikhet mellom etnorsiale grupper (Steve Garner, i Massao, 2022). Rasialisering muliggjør at majoriteter tilskriver minoriteter rasialiserte identiteter, uavhengig av hvordan minoriteter selv måtte ønske å identifisere seg (Massao, 2022). Uten rasialisering er rasedannelse derfor meningsløs, fordi det er gjennom rasialisering majoritetsgruppene opprettholder makt ved å andregjøre grupper som urfolk (for eksempel samer), nasjonale minoriteter, innvandrere, ikke-hvite og religiøse minoriteter. Ifølge Hochman (2019) gir rasialiseringsbegrepet en nyttig forklaring på rase, samtidig som det unngår å sette søkelyset på rasegruppering som permanente kategorier, men heller ser det som flytende rasialiserte grupper. I motsetning til etnisitet som er tilskrevet av deg selv og andre, har rasialiserte individer eller grupper begrensede muligheter til å tilskrive sine identiteter (Adair & Rowe, 2010; Cornell & Hartmann, 2007). Dette gjør at de historisk konstruerte rasemessige og nasjonale markører som hudfarge og forfedres fødested er rigide og noen ganger uoverensstemmende med selvtilskrevet og forventede etniske eller nasjonale identiteter. I slike sammenhenger innebærer identitetsarbeid forhandling med de eksisterende felleskaper gjennom blant annet motfortellinger.

Motfortellinger (*counternarratives*) er en tilnærming forankret i kritisk raseteori (Delgado & Stefancic, 2017) og benyttes her for å presentere fortellinger som samler opplevelser

og erfaringer hos svarte norske idrettsutøvere i møte med rasialisering og hvithet i idrett. Motfortellinger verdsetter erfaringene og stemmene fra dem som blir rasialiserte (Miller & Ball, 2020). I norsk kontekst har idrettsforskere benyttet elementer fra kritisk raseteori for å analysere hvordan kroppsøvingsutdanning og idrettsinstitusjonene reproducerer rasisme og opprettholder hvithet som sterkt forbundet med norskhet (Dowling, 2020; Massao, 2016). Motfortellinger beskrives som en alternativ måte «å navngi egen virkelighet eller stemme» på (Gloria Ladson Billings & William Tate, i Miller & Ball, 2020). Det hjelper å avsløre og synliggjøre urettferdige praksiser og videre gi verktøy for å finne transformativt løsningsalternativer som integrerer marginaliserte stemmer. I vårt tilfelle verdsettes de rasialiserte norske idrettsutøverenes stemmer for å forstå rasisme i idrett og mangfoldigheten i norske identiteter.

Metodologi

Dataene brukt i artikkelen er hentet fra et større doktorgradsstudium utført av førsteforfatteren som utforsket hvordan individuell og institusjonell rasisme manifesteres i norsk idrett. Førsteforfatteren (forfatteren) intervjuet 9 kvinnelige og 8 mannlige norske idrettsutøvere i alderen 16 til 29 år. 6 av utøverne har hvite og svarte foreldre, og hos resten har begge foreldrene svart afrikansk/karibisk opphav. 12 utøvere er født og oppvokst i Norge, mens de 5 andre flyttet til Norge i ung alder (2–12 år). Forfatteren benyttet en snøballtilnærming i rekruttering av informanter hvor de første informantene introduserte forfatteren til flere potensielle informanter. Utøverne måtte oppfylle tre kriterier: være over 16 år, være aktive i idrett og at minst én av foreldrene er svart afrikansk eller karibisk. Samlet sett øker disse kriteriene sjansen for å møte informanter med relevant informasjon for studien (Sands, 2002). Utøverne kom fra tre lagidretter og to individuelle idretter og var fra både bredde- og toppnivå. Med toppnivå mener vi utøvere som har deltatt i internasjonale mesterskap. Vi utdyper ikke hvilke idretter disse utøverne representerer, i funn og sitater. Dermed unngår vi å komme i strid med de anonymitetskrav forfatteren har lovet. Empirien i artikkelen er fra semistrukturerte kvalitative intervjuer hvor hovedtemaer for intervjuet var forhåndsbestemt. Samtidig tillates fleksibilitet i intervjusituasjonen. Forfatteren stilte hovedsakelig åpne spørsmål (Kvale & Brinkmann, 2009). Intervjuet startet med en samtale om deltakernes historie i idretten. Etter hvert ble spesifikke temaer diskutert, som deltakernes opplevelse av rasialisering eller rasisme i idrett og i Norge. Samtalene varte i 40–90 minutter, og intervjuene ble tatt opp etter deltakerens samtykke (Creswell, 2007) og transkribert for videre analyse. Data ble kategorisert og analysert ved å kode den transkriberte teksten ved hjelp av det kvalitative dataanalyseprogrammet MAXQDA. Vi foretok en bred og åpen koding for å utforske betydningen av deltakernes historier, etterfulgt av krysskoding som kombinerte ulike relaterte koder for å skape mønstre om viktige temaer som fremkommer (Strauss & Corbin, 1998).

Fordelen med intervjumetoden er at deltakerne snakker med egne ord. Det kan likevel være en utfordring med deltakeres uforutsette reaksjoner, spesielt i en samtale om sensitive temaer som rasisme. Noen ganger merket forfatteren at enkelte deltakere var mer forsiktige i diskusjoner om egne opplevelser som svart ungdom og opplevelser av rasisme. Reaksjonene inkluderte korte og lukkede svar som «det er bare kult», «det er greit», «jeg tenker ikke på det», «det er de voksne som er opptatt av det» eller «ikke noe særlig». Samtidig kom informanter senere i samtalen med forklaringer som synliggjør rasialisering og rasismeopplevelser i idrett og i samfunnet. Slike reaksjoner var vanligere hos kvinner og yngre deltakere, noe som kan skyldes at noen har begrensede erfaringer med rasisme, særlig den direkte formen for rasisme. I tillegg viser også kunnskap om rasisme og antirasisme i idrett at denne er

kjønnen og ofte fronter mannlige utøveres erfaringer, som er mer koblet til direkte rasisme i idrett enn kvinnelige utøveres opplevelser, som er mer indirekte (Massao & Fasting, 2014). Forskning viser også at noe av årsaken til at noen som er utsatt for rasisme, ikke er villige til å dele sine erfaringer og er tilbakeholdne, skyldes at noen utøvere ikke oppfatter og gjenkjenner rasialisering og rasismefenomenene, men de ønsker også å unngå å fremstå som maktesløse eller å være i en offerrolle (Ben, 2022). Data ble også innsamlet før Black Lives Matter-bevegelsen (BLM), noe som kan tyde på at diskusjoner og språk om rasisme var mer lukket og begrenset enn etter BLM-bølgen. Sammensetningen av disse faktorene, men også faren for å ødelegge for sin karriere, sine lagkamerater, laget eller klubben kunne være noe av forklaringen på nøling blant noen utøvere særlig i begynnelsen av samtalen.

Gjennom samtalen ble forskjellige navn og identiteter brukt avhengig av kontekstene. Noen deltakere omtalte seg selv og andre svarte personer som innvandrere, mørkhudede, utlendinger, afrikanere, karibiske og ikke-norske. Dette mangfoldet av identifikasjoner antyder ikke bare fleksibilitet (Strandbu, 2005), men er rimelig å tolke som et resultat av marginaliseringserfaringer fra den norske identiteten, en identitet som i hovedsak tolkes som bevart for hvite norske borgere.

Studien følger etiske krav fastsatt av Norsk senter for forskningsdata (NSD) og Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021). Både skriftlig og muntlig informasjon ble gitt til deltakerne før intervjuene som tydelig anga formålet med studien og informerte deltakerne om deres rett til informasjon samt deres rett til å avslå intervjuene eller trekke seg fra studien (Kvale & Brinkmann, 2009). Et nøkkelprinsipp i nasjonal og internasjonal forskning er anonymitet, og deltakerne er garantert konfidensialitet og anonymitet. All informasjon som kan risikere å identifisere individers identitet, er utelatt. For å sikre konfidensialitet og ivareta anonymiteten er informantene gitt fiktive navn, og alder, idretter og tidspunktet for intervjuet tilbakeholdes.

Rasialisering, tilhørighet og norskhet

I denne delen presenterer og diskuterer vi idrettsutøvernes fortellinger knyttet til forholdet mellom rasialisering, tilhørighet og norskhet. Dette reflekterer både tilhørighet og forskjeller. Knowles (1999) uttrykker at tilhørighet kan innebære en kamp for å dyrke en følelse av plass i en nasjon som er i rask endring. Denne forestillingen kan spores i idrettsutøveres fortellinger, blant annet i Kristins fortelling:

I klubben min er det mange idrettsutøvere med ulik etnisk bakgrunn. Hvordan kan jeg uttrykke dette? Det er asiater, afrikanere og vi er stilltiende delt litt. Ingen som sier «hvite der, og svarte der»; det er ikke slik. Men vi er imidlertid mer eller mindre på den måten (delt); folk støtter hverandre mer. Mer på den måten ... Det er som (å oppmuntre hverandre) «du skal vinne dette, du vil klare dette».

Forfatteren: Hvem støtter hverandre, nordmenn?

Ja. Jeg føler det. Ja, selv om folk ikke snakker om det, er alle slik. Det betyr ikke at folk er uvenner ... Folk har bare mer eller mindre til felles. Det er mer som «jeg vil spise ris, og de vil spise poteter» (og ler). Det handler om å tilpasse seg.

Kristin er født og oppvokst i Norge med afrikanske foreldre og var utøver på toppnivå. Kristin beskriver de uformelle sosiale mekanismer som resulterer i danning av «stilltiende» grupperinger innen klubben som Kristin mener skiller dem langs «hvite» og «svarte» utøvere. Vi tolker disse som inkluderings- og ekskluderingsgrensene som er etablert langs rasialiserte

og etnifiserte markører som hudfarge og kultur. Kristins forklaring kan altså tolkes som et forsøk på å nedtone dramatikken i situasjonen hun forklarer, gjennom å insistere på at «det betyr ikke at folk er uvenner. Folk har bare mer eller mindre til felles». Matvaner presenteres som et eksempel på et slikt tilsynelatende mindre dramatisk skille. Den ulike kulturelle matvaner-metaforen bærer her ikke elementer av konkurrerende forklaring på rasialisering, men er derimot en mekanisme som fremmer og naturliggjør hvithet (Diallo, 2022) og de rasialiserte sosiale grupper. Det er rimelig å forstå Kristin dithen at poteter er kategorisert som hvitt og ris som svart og asiatisk. I dette tilfellet skjer altså rasialisert sosial kategorisering uten at «folk er uvenner». Uten at noen beskrives som direkte ansvarlig, veves rasialisering inn i sanselige materielle praksiser som matvaner og i mer diffuse opplevelser av inklusjon og eksklusjon: «Folk har bare mer eller mindre til felles.» Rasedanning i klubben ga idrettsutøverne arenaer for tilhørighet og solidaritet, men også splittelse.

Ifølge Ansari (2004, s. 209) representerer idrett et spesielt rom for å utforske rasialiserende grensers stadig endrede karakter som utgjør det komplekse samspillet mellom etnisitet, rase, nasjon, kultur og identitet. Vi mener forestillinger om «vi» og «dem» i klubben baserer seg på myten om norsk homogenitet (Ånensen, 2021) hvor etnoskriterier er fremhevet fremfor demoskriterier (Vassenden, 2011). Solidaritet og konkurranser mellom grupper i klubben kan forklare hvordan sosialt avledede følelser og holdninger om nasjon og etnisk tilhørighet (med uttrykk som «jeg vil spise ris, og de vil spise poteter») har manifestert seg i klubben, til tross for at ingen blir beskrevet som direkte ansvarlige for det. Organisasjons- og rasismeforsker Victor Ray (2019) mener at organisasjoner er nøkkelen til å forstå rasialiserte prosesser som spenner over makro-, meso- og mikrososiale nivåer. Ray mener at forestillingen om organisasjoner som nøytrale er med på å bidra til å skjule det faktum at organisasjoner er utviklet for å ivareta majoritetens interesser. Interaksjoner og etnorasiale linjer i klubben reflekterer skjulte og normaliserte rasialiserende sosiale mekanismer, noe som gjør det vanskelig å ansvarliggjøre noen for det som skjer i klubben, noe som også er påpekt av Kristin.

Videre viser informantene mangfoldighet i det å se seg selv som norske og i de ulike tilhørighetsfølelser knyttet til norskhet. Anne beskriver dette som enda mer komplekst for ungdom med en hvit forelder fra Norge og en svart forelder fra et annet land når det gjelder selvidentifisering og måten de identifiseres av andre på:

Jeg vokste ikke opp på Vestkanten – fordi det kunne være annerledes – da jeg ikke er adoptert. Likevel trodde mange på laget at jeg ble adoptert fordi jeg bor sammen med min mor. Når de ser at jeg har en hvit mor, tenker de da «du må være adoptert»! Men det er jeg ikke. Så det har vært vanskelig. Jeg er på en måte midt imellom, du er ikke *norsk*, og selv om du ikke er helt hvit, er du heller ikke helt svart. Jeg husker da jeg var i African Youth [organisasjon]. Det er mange afrikanere der ... og det er som om du ikke føler at du hører hjemme der heller fordi du ikke er helt afrikansk, særlig når de noen ganger snakker morsmålet sitt ... men også med de hvite er du heller ikke hvit fordi du er mørkere enn dem. Du får disse spørsmålene, som alltid minner deg på at du er annerledes.

Anne er en lagidrettsutøver med en hvit mor og en svart far. Hennes beskrivelse av identitetsforhandlingen viser hvordan hvithet og svarthet konstrueres i relasjon med hverandre. Dette skjer interseksjonaliserende ved å bruke markører som hudfarge, nasjonalitet, klasse-tilhørighet (geografisk bosted vestkanten og østkanten som markører) og språk for å skape rasialiserende norskhet. Hennes hudfarge fungerer i dette tilfellet både som inklusjons- og eksklusjonskriterium og som en barriere mellom henne og det hvite norske fellesskapet, noe hun mener påvirker hennes opplevelse av tilhørighet. Samtidig presser hennes begren-

sede flerspråklighet henne fra det svarte norske sosiale fellesskapet, siden hun ikke kan noen av de afrikanske språkene som andre ungdommer snakker i African Youth-foreningen. Hvithetsforklaringen i hennes fortellinger omfatter også klasseprivilegier gjennom sosial konstruksjon av en forventet hvit adoptivforelder med et svart barn. For å oppfylle adopsjonskriteriene kreves økonomisk og kulturell kapital som symboliserer ideelle foreldre fra middel- eller overklassen (se Dalen, 2001). Annes historie viser hvordan hvithet gir visse privilegier, for eksempel assosiasjon med høyere sosial klasse (van Riemsdijk, 2010) da hennes mor ble assosiert med en adoptivforelder. Annes argument resonnerer med Henrys (2003) argument om at spørsmålet om ens «virkelige» opprinnelse (forventet adopsjon eller emigrasjonsland) dekker mer enn ens nasjonale eller etniske identitet. Annes fortelling tilsier at for folk hun møter, utgjør det en relevant forskjell om hun er adoptert eller har foreldre fra ulike land. Det blir en markør både for antatt klasses tilhørighet og for ideer om koblinger til norskhet:

Min beste venn er halvt karibisk, halvt norsk. Han er som meg [Jørgen har en forelder fra Afrika og en fra Norge] mor er svart afrikaner og far er hvit norsk. Han er svart. Jeg har også en annen venn som har sluttet med idrett som også er svart. Han var karibisk, fullt karibisk. Derfor er mine beste venner afrikanere ... også i idrett er de afrikanere, mørkhudede ... Karibiene er afrikanere i mine øyne. Vi henger sammen. Jeg har ikke klart å skape så gode venner blant nordmenn. ... Som jeg har nevnt tidligere, finner vi svarte hverandre. Hvis det er en svart mann i felten, går du nærmere ... det er bare naturlig instinkt ... er det ikke ... du spør hvem du er, ... og ønsker hverandre lykke til og fortsetter. Det er bare sånn. (Jørgen)

Jørgen, som er toppidrettsutøver, har foreldre med henholdsvis norsk og afrikansk bakgrunn. Hans beskrivelse av seg selv og vennenes identiteter er flytende, mangfoldige og komplekse. Han bruker begreper som «halvt karibisk» og «halvt norsk» for å uttrykke ulike lag knyttet til nasjonale og regionale identiteter, men konkluderer også med enkelte etnorasiale identiteter, som svart, og nasjonal/regional identitet, som norsk, afrikansk og karibisk. Slike forklaringer illustrerer Hochmans (2019) beskrivelse av rasialisering som forklaring på rase som en flytende kategori. I likhet med Kristin snakker Jørgen om svarte idrettsutøvere som «finner og ønsker hverandre lykke til», basert på etnorasiale markører som hudfarge. Dette viser et skille mellom norsk identitet og andre identiteter. Selv om hvite nordmenns raseidentitet er gjort usynlig og normalisert (McDonald, 2009), fungerer den som en posisjon (Dankertsen, 2019) som blir registrert av dem som er rasialiserte som noe annet enn hvit. Ifølge Song og Hashem (2010) føler mange multirasiale mennesker, spesielt dem med svart opphav, seg presset til å identifisere seg bare med én identitet og som regel ikke hvit identitet. Den identiteten som de fleste velger, er ifølge Song og Hashem den gruppen som respondenten føler mest tilhørighet til.

Enten det er basert på ideer om kultur, nasjon eller rase, synes de kollektive identitetene til svarte nordmenn i denne studien å innebære en bevissthet om tilknytning til rase og nasjon som gir disse idrettsutøverne både en følelse av hvem de er (John Kean, i Krange, 2001), og en bekvem posisjon de kan snakke fra til enhver tid. Mens hvithet og norskhet normaliserer den hvite kroppen, stiller de seg spørrende til den svarte kroppen og hvorvidt denne omfattes av den norske identiteten. Slike praksiser ser ut til å få svart ungdom til å ha en dobbel bevissthet (Diallo, 2022) og kontinuerlig gjennomgang av deres norske identitet, til tross for deres juridiske tilhørighet og lojalitet til Norge som medborgere og idrettsutøvere som representerer nasjonen Norge. Som det også bemerkes av Andersson (2005), opplever mange unge med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge at begrepet «utlending» brukes når de

skal beskrive seg selv. Også i denne studien ser vi at ikke-norsk identitet ikke bare er assosiert med statsborgerskap, men med forestillinger knyttet til at hvithet utgjør den norske identiteten. Dette bekrefter en følelse av tilhørighet, men tilhørigheten er plassert i periferien (hooks, 2000).

Representasjonsrollen – svart eller hvit?

Et annet viktig aspekt i forholdet norsk identitet og idrett er representasjonsrollen som er tildelt idrettsutøvere med ulik etnorasial bakgrunn. Nasjonal representasjon er et viktig aspekt i idretten og for de involverte utøverne. Andersson (2007; 2008) belyser rasetenkning og rasialisering og hvordan ulike rasialiserte etnorasiale grupper opplever representasjonsroller som kan fungere som inkluderende, marginaliserende, belønning eller belastning. Mens hvite idrettsutøvere forventes å representere seg selv, sitt lag og sin nasjon, forventes svarte og ikke-hvite idrettsutøvere å representere både lag, nasjon(er) og i tillegg deres etnorasiale gruppe, selv i tilfeller hvor de er født og oppvokst i landet de representerer (Andersson, 2008; Farred, 2018; Massao & Fasting, 2010). Dette er en tilstand Farred (2018) refererer til som en *representasjonsbyrde* opplevd av svarte idrettsutøvere som er motivert av politiske rasialiserte strukturer. I denne delen presenterer og diskuterer vi de svarte utøvernes fortellinger knyttet til representasjonsforventinger. For å illustrere dette benytter vi Farreds (2018) konsept om *representasjonsbyrde* og Cornell og Hartmans (2007) konsept om *kollektive objekter for mistanke*. Cornell og Hartman bruker konseptet *kollektive objekter for mistanke* for å beskrive mistanker som mange arabere står overfor etter 11. september. De mener dette er en fortsettelse av lidelsen mange etnorasiale og nasjonale minoritetsgrupper har og fortsetter å gå gjennom basert på karakteristikken majoritetsgrupper forbinder med dem for å kunne rettferdiggjøre rasistiske stereotypier og praksiser. Dette skjer gjennom å tilskrive ulike verdier i lignende praksiser utført av ulike grupper, hvorved lav moral og verdier hovedsakelig er knyttet til underordnede gruppers praksis (Hylton, 2010). En lignende trend er dokumentert i sportsjournalistikken både i Norge og internasjonalt (Andersson, 2008; Douglas, 2014). Våre funn viser betydningen av mistanker som rettes mot minoriteter, i denne konteksten svarte idrettsutøvere. En av utøverne beskriver dette slik i forbindelse med en dopingsak mot en annen svart norsk utøver:

Vi hadde Okeke [norsk sprinter med nigeriansk bakgrunn] som testet positivt [på kjønnshormonet testosteron]. Det var det verste som har skjedd med oss pressemessig. Veldig negativt for svarte i Norge og for oss i idretten. Likevel fikk han mye mediedekning, på grunn av det ... og han er berømt på grunn av det. For å rette opp dette bildet måtte en av oss kvalifisere seg til VM. Jeg håper folk kan skille ham fra oss andre, hvis du forstår hva jeg mener. At de forstår at alle svarte ikke er slik.

Forfatteren: Bli dere lett forbundet med ham?

Noen ganger. Det er mange som spør meg på arbeidsplassen min om jeg kjenner ham. Jeg tar det ikke så alvorlig ... Men jeg tror jeg og svarte generelt i Norge har blitt straffet på grunn av ham. Uansett hva, når en svart person gjør noe negativt, blir det blåst ut av proporsjoner. Fordi det får norske folk til å bare bekrefte sine argumenter om at «vi må få disse menneskene ut».

I Jørgens fortelling spiller media en viktig rolle i å konstruere moraliserende og rasistiske meninger i tråd med tidligere forskning (Andersson, 2008; Hylton, 2009; Jackson, 2004). Okekes dopingsak var en «god historie» for mainstream-mediene, men den «verste historien» for svarte norske idrettsutøvere, fordi slik negativ presseomtale i hovedsak ikke

individualiseres som hos hvite utøvere, men heller kollektivt assosieres med alle svarte og innvandrersamfunnet i Norge. Jørgens historie støtter tidligere funn om dopingsaker av svarte idrettsutøvere i hvite vestlige samfunn. I Canada ble jamaikanskfødte Ben Johnsons dopingsak (Jackson, 2004) og i USA Marion Jones dopingsak (Douglas, 2014) ansett som de mest mediedekte og tragiske historiene om hva det vil si å være en svart kanadisk og en svart amerikansk idrettsutøver. Disse sakene er beskrevet for å belyse rasialisert nasjonal identitetspolitikk, en situasjon som ikke er så annerledes i Norge basert på Jørgens fortelling.

Jørgens fortellinger illustrerer hvordan rasialisering av svarte idrettsutøvere er knyttet til kollektiv mistenkeliggjøring (Cornell & Hartman, 2007) og en representasjonsbyrde (Farred, 2018). Disse prosessene involverer blant annet assosiasjonen mellom de dømte svarte individer og alle svarte minoriteter som en gruppe, for eksempel gjennom spørsmålet Jørgen ofte fikk om hvorvidt han «kjenner» Okeke. Selv om et slikt spørsmål kan være uskyl- dig og genuint fra avsenders side, gjør våre analytiske perspektiver det enklere å se hvordan like tilfeller blir behandlet ulikt. Det er tydelig at Jørgen mener det er mindre sannsynlig at en dopingdømt hvit utøver blir assosiert med hvite som gruppe. Fordi rasialiseringsspro- sesser sjelden rammer hvite som enhetlig gruppe, er hvites praksis hovedsakelig individualisert (Massao & Fasting, 2010), fremstilt som «raseløs», normalisert og usynlig (Hylton, 2009).

Jørgens beskrivelse av mediedekningen av Okeke sammenfaller med Hyltons (2009) ana- lyse av hvordan medierte raseidentiteter, hvithetsnøytralitet og representasjoner fører til en mer kritisk kontekst for myten om «de farlige eller fremmede svarte». Disse inkluderer and- regjøring av utlendinger som noen med upassende verdier og legitimerer mistenkeliggjø- ring. Dette gjenspeiler rasedannelsesteori (Omi & Winant, 2014) som innebærer skiftende grenser, betydninger og rasialiserte mønstre avhengig av mening, formål og sammenhenger. I Norge utdypes Andersson (2008) hvilken rolle medier og migrasjonsdiskurser spiller ved å tegne den nye typen borgere og idrettsutøvere som inntar nye stillinger som utfordrer tra- disjonelle forestillinger om assosiasjon mellom rase og nasjoner. Ellas historie kan utdype dette videre:

Det er liksom, hvis du gjør noe veldig bra, så er du på en måte norsk. Hvis du gjør noe ille, blir du en utlending. Det er sånn. Det er enten denne eller den bakgrunnen for en mørkere person. Hvis du har vunnet EM, er du nordmann. Så det er sånn – doble identiteter.

Ved gode idrettsprestasjoner feires svarte utøvere som norske, mens ved brudd på spillereg- lene karakteriseres de som utenlandske eller ikke-norske. Dette understøttes av internasjonal forskning som viser rosen svarte idrettsutøvere får som nasjonale helter eller heltinner når de gjør det bra, og som svarte og/eller utenlandske når de gjør noe uetisk i idrett (Douglas, 2014; Jackson, 2004; Storey, 2019). Når en minoritetsutøver har underprestert eller gjort noe uetisk, blir hen forstått som utlending, og her trekkes det ifølge Erjavec (2003) også på en bredere fremmedfiendtlig moralsk frykt for nasjonal, kulturell utvanning og at migrasjon og utlendinger på ulikt vis utgjør en trussel. Dette fremmes også gjennom mistenkeliggjøring av utøvere som startet sin karriere i et annet land, som beskrevet av Ragnhild:

Så lenge jeg startet karrieren min her, er det greit. Hvis jeg startet min idrettskarriere i Afrika, kunne jeg få en annen aksept. Idrettsforbundet mitt har et problem med noen utøvere fra Iran. Forfatteren: Hvorfor?

Jeg tror det er mer i forhold til doping. Hvis noen starter sin karriere i et annet land, er de ikke helt trodd på at de kan være så gode. Når du lærer alt her i Norge, og gradvis lykkes, blir du aksep- tert. ... Hvis du plutselig slår en norsk rekord som har vært der i hundre år, (ler) så begynner spekulasjonene.

Ragnhilds historie viser hvordan høyere moral og verdier er knyttet til Norge i motsetning til andre land. Nasjonale og etniske forskjeller brukes til å rasialisere andre ved å organisere verdier og moralske hierarkier som konstruerer de andre som mindre til å stole på (Mythen et al., 2013). Rasialisering av både personer med innvandrerbakgrunn og ikke-hvite nordmenn (Gullestad, 2006; Tajik, 2001) har sine røtter i en kulturell essensialisme der rasialiserte og etniske minoriteter er posisjonerte som irrasjonelle og/eller moralsk dårligere. På den måten rettfærdiggjøres mistenkeliggjøring, raseprofilering og ekstra overvåkning av medlemmer fra minoritetsgrupper i idretten så vel som i samfunnet.

Fortellinger knyttet til svarte idrettsutøveres skiftende og rasialiserte representasjonsposisjoner fungerer som motfortellinger. Uttalelsene fra svarte norske utøveres møte med hvithet i idrett og media avslører hverdagens rasialisering av svarthet i og gjennom idretten. Denne rasialisering har effekter på deres norske identitetsdanning, og deres norskhet blir ofte mistenkeliggjort, særlig når det kommer til representasjonsroller. Ved å anerkjenne disse utøvernes fortellinger som motfortellinger fremhever vi utøvernes akkumulerte erfarte kunnskap om rasisme og rasialisering i idretten som legitim kunnskap. Å ta denne marginaliserte kunnskap på alvor innebærer å utfordre og revidere majoritetens fortellinger om idretten som likestilt og forestillingen om at idretten er en enveiskjørt gate til inkludering og integrering av etniske minoriteter i samfunnet. Våre funn og analyser kaster lys over hvordan dynamikken om rasialisering og ekskludering tar form gjennom institusjoner som media og idrett, og hvordan dette former svarte norske utøveres erfaringer innenfor og utenfor idretten, for eksempel måten de identifiserer seg med norskhet på. Her avsløres motsetningen mellom den norske representasjonsrollen som etnorasiale minoriteter forventer å innta i idrett, og den tildelte representative rollen, som til dels kan være rasialiserende og marginaliserende for unge norske svarte ungdommer.

Forhandling, strategier og motstand

I denne delen presenterer vi (mot)fortellinger som viser forhandlinger, og som setter søke-lyset på den norske identiteten eller norskhet som i hovedsak synes å være definert ved bruk av hvit normativitet (Ward, 2009). Motfortellingene framstilles av de svarte utøverne som et bevis på utvikling og diskusjon om norskhet mellom minoriteter og majoriteter. De fleste utøverne viser til at Norge er mest assosiert med hvithet, noe som plasserer dem som «de andre». Samtidig gir det majoritetens makt til å invitere utøverne inn i norskhetsfelleskapet når det passer dem, ofte når de presterer godt. Ragnhild beskriver at majoritetens anerkjennelse av hennes norskhet når det passer dem, er en av grunnene til at hun har utviklet skepsis til å erkjenne seg selv som bare norsk. Hennes beskrivelse av eget forhold til norskhet illustrerer hva W. E. B. Du Bois (i Diallo, 2022) har beskrevet som dobbelt bevissthet. I dette tilfellet innebærer dobbelt bevissthet at utøverne bevisst identifiserer seg både med norsk og med «ikke-norsk» identitet avhengig av konteksten og uavhengig av majoritetens bekreftelser, slik hun uttrykker nedenfor:

Vel, noen sier at jeg er norsk. Det kan være bare for å trøste meg. Jeg pleier (i slike situasjoner) å si at jeg ikke er norsk. Dette er fordi, selv når du er i VM og er kledd i det norske flagget ... det er alltid noen som vil spørre «hvor kommer du egentlig fra?». Jeg pleier å tenke ... «Er du *gal*?» ... og pleier jeg å spørre tilbake «hva mener du?».

Ragnhild er en toppidrettsutøver som opplever at hennes representasjon av Norge blir stilt spørsmål ved. Spørsmål som «hvor kommer du fra?» og «du snakker veldig godt norsk»

kan være komplekse og ubestridelig for noen svarte ungdommer som identifiserer seg som norske og/eller har norsk som morsmål, og er ikke så uskyldige som noen vil hevde (Henry, 2003). Som også beskrevet av Andersson (2010) fungerer spørsmålet «hvor kommer du fra» som en «symbolsk passkontroll» av majoriteter, noe som involverer stadige forhandlinger av norskhet for etnorasiale minoriteter. Noen har problemer med å svare på dette spørsmålet på grunn av misforhold mellom deres selv- og majoritetsidentifikasjon, fordi ungdommene ikke alltid føler sterk tilhørighet til foreldrenes land utenfor Norge. Ragnhild valgte å posisjonere seg utenfor den norske identiteten, men hun bruker også denne posisjonen strategisk til å utfordre norskhet, som hovedsakelig synes å være knyttet til hvite nordmenn. Dette kunne vises i hennes svar eller spørsmål tilbake. Selv om Ragnhild forstår både spørsmålet og svaret hun var forventet å gi, bruker hun denne marginaliserte norske posisjonen til å utfordre rasialiseringsprosesser knyttet til hvithet og den norske identiteten. Ragnhilds anmodning om avklaringer i slike sammenhenger er at minoritetsungdommer bevisst bruker motfortellinger for å gjenvinne sin identitet, men også til å utfordre og omdefinere norskhet. Dette illustreres av Karen:

Jeg la merke til det fra jeg var ung. Jeg har alltid fått de bekreftelsene på at jeg er norsk. Men det er rart at de (hvite) følte at jeg trengte de bekreftelsene i det hele tatt. Selv om jeg har vært her hele livet mitt, får jeg alltid slike bekreftelser på at jeg er norsk. Burde det ikke være en selvfølge? Forfatteren: I hvilke situasjoner opplevde du slike bekreftelser?

Min (hvite) kjæreste, på jobben og fra mine norske venner på laget vanligvis sier til meg: «Du er helt norsk.» Jeg sier bare nei, det er jeg ikke. Så krangler vi om det (ler), «men du vet mer om Norge enn *du kommer fra*». Ja, det er ganske synd (at hun kan lite om foreldrenes opprinnelsesland), men jeg føler meg ikke norsk. Jeg føler meg heller ikke karibisk. Og de argumenterer videre «Men du snakker flytende norsk.» Jeg pleier å si at jeg har prøvd å overbevise meg selv om at jeg er norsk. Men bare på en tur til butikken i nærheten, ble jeg behandlet som en utlending. Da går du tilbake til der du var, og du føler du ikke er norsk.

På samme måte som hos Ragnhild er Karens selvidentifikasjon som ikke-norsk basert på hennes hverdagslige identitetsforhandlinger, som ofte er påvirket av rasialisering. Akkurat som Karen forventet de fleste utøverne som ble intervjuet, å automatisk bli identifisert som norske, noe som ikke skjer automatisk, og derfor omdefinerer og reflekterer de over norskhet. Noen lurer på om det er positivt og empatisk at de hvite norske vennene og til og med kjæresten til Karen inviterer henne inn i norskhetens fellesskap gjennom å forsikre henne om at hun er norsk. Både venner og kjæresten til Karen bør vi anta har gode intensjoner, og de forstår også Karen og Ragnhild på individnivå. Samtidig må Ragnhilds og Karens fortellinger forstås i lys av større fortellinger. Selv om de nærmeste bekrefter deres norskhet, gjør rasismen de møter i hverdagen, at de utvikler norskhetens blikk som er ulikt deres hvite venner og nærmeste. Det at hvithet fremstår usynlig og «raseløst», er et privilegium. På denne måten gir historiene om Ragnhild og Karen en viktig motfortelling til den dominerende fortellingen om norskhet som inkluderende og likeverdighetsorientert. Motfortellinger viser at norskhet ofte er basert på etnoskriterier og ikke demoskopier (Vassenden, 2011). Kritiske raseforskere beskriver hvordan marginale posisjoner fungerer og skaper dobbelt bevissthet, kunnskapen både om majoriteter og om minoriteter (W. E. B. Du Bois i Lubansky & Eidelson, 2005; hooks, 2000). Slike doble bevisstheter fanger både fremmedgjøring og selektive inkluderinger som finnes i nasjonale identitetsfellesskap. Denne dobbeltbevisstheten kan høres i fortellingene fra svarte norske ungdommer. Utlendingsidentiteten virker uunngåelig, samtidig som den autentiske norske identiteten virker uoppnåelig. Denne til-

standen beskrives også av Andersson (2000) som feilkjennelse eller manglende annerkjennelse. Ungdommenes unorske identitet i denne sammenhengen brukes parallelt som en strategisk posisjon å snakke fra, til å forhandle om og yte motstand mot tilskrevne uoverensstemmende identiteter.

Konklusjon

I denne artikkelen har vi vist hvordan idretten fungerer som arena både for å reprodusere og for å utfordre hvithet knyttet til norskhet og nasjonale identiteter. Vi har brukt rasedannelse (Omi & Winant, 1994), rasialisering (Cornell & Hartmann, 2007; Murji & Solomos, 2005) og motfortellinger (Delgado & Stefancic, 2017) som teoretiske tilnærminger for å analysere ulike erfaringer fra rasialiserte svarte ungdommer i norsk idrett. Dette er for å kunne gi rom for refleksjoner over majoritetspraksiser som er forbundet med hvithet, og som kan være marginaliserende for de ikke-hvite ungdommene i idretten. Våre funn viser svarte norske idrettsutøveres erfaringer med rasialisering og rasisme og hvordan disse erfaringene påvirker deres utvikling av deres norske identitet. Studien viser også at både hverdagsrasialisering i og utenfor idretten kombinert med institusjonalisert rasialisering av svarte idrettsutøvere gjennom for eksempel media (Murji & Solomos, 2005) bidrar til posisjonering av norske svarte utøvere som «de fremmede»-nordmenn. Norskhet i et multietnorasialt Norge viser seg å være et omstridt fellesskap som fortsatt ofte er definert av hvithetsnormer. Som oppsummert av Anne: «Du får disse spørsmålene, som alltid minner deg om at du er annerledes.»

Basert på våre funn er det viktig ikke å ta for gitt at tilstedeværelse av svarte og andre etnorasiale minoriteter i idretten nødvendigvis er et tegn på rase- og kulturelt mangfold (*fargerikt fellesskap*) eller fravær av rasialisering og rasisme i idretten. Med utgangspunkt i fortellingene fra svarte norske idrettsutøvere er det behov for å se nærmere på politisk retorikk og tiltak som ukritisk fremstiller idrett som en inkluderingsarena eller fargeblind institusjon, og det samme gjelder for det norske samfunnet generelt (Bratt, 2022).

De svarte norske utøvernes erfaringer viser hvordan hvithetsnormer definerer «ekte nordmenn» både gjennom media og gjennom idretten. Basert på historien til de svarte utøverne i vår studie gir idretten muligheter til å utfordre og omdefinere norskhet, som viser seg å bli rasialisert og definert av hvit normativitet (Ward, 2009; Adair & Rowe, 2010). Gjennom å sette søkelyset på den rollen rasialisering spiller i analysen av norsk identitetsarbeid blant svarte norske ungdommer, benytter vi disse ungdommenes erfaringer som motfortellinger (Delgado & Stefancic, 2017) for å utfordre hvitheten og omdefinere norskheten. Vi mener inkludering av slike erfaringer er med på å belyse alternative virkeligheter og ny kunnskap (Solórzano & Yosso, 2001) som er nødvendig for å utfordre og motvirke rasistiske og diskriminerende praksiser i idretten og i Norge. Innvandringen i Norge har og skal fortsette å skape nye borgere og nye norske ambassadører gjennom idrett som utfordrer de tradisjonelle norske identitetene som ofte baserer seg på etnoskriterier (opphav) og ikke på demoskopiskriterier (rettigheter og ansvar).

Referanser

- Adair, D. & Rowe, D. (2010). Beyond Boundaries? «Race», Ethnicity and Identity in Sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 45(3), 251–257. <https://doi.org/10.1177/1012690210378798>
- Andersson, M. (2000). «All Five Fingers are not the Same»: Identity Work Among Ethnic Minority Youth in an Urban Norwegian Context [Doktorgradsavhandling, Universitet i Bergen]. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009042104073
- Andersson, M. (2005). *Urban multi-culture in Norway: Identity formation among immigrant Youth*. Edwin Mellen Press.
- Andersson, M. (2007). The Relevance of the Black Atlantic in Contemporary Sport: Racial Imaginaries in Norway. *International Review for the Sociology of Sport*, 42(1), 65–81. <https://doi.org/10.1177/1012690207081829>
- Andersson, M. (2008). *Flerfarget Idrett: Nasjonalitet, Migrasjon og Minoritet*. Fagbokforlaget.
- Andersson, M. (2010). The social imaginary of first generation Europeans. *Social Identities*, 16(1), 3–21. <https://doi.org/10.1080/13504630903465845>
- Ansari, H. (2004). Introduction: Racialization and sport. *Patterns of Prejudice*, 38(3), 209–212. <https://doi.org/10.1080/0031322042000268665>
- Ben, J. (2022). «People love talking about racism»: Downplaying discrimination, and challenges to anti-racism among Eritrean migrants in Australia. *Ethnic and Racial Studies*. <https://doi.org/10.1080/01419870.2022.2081511>
- Bratt, C. (2022). Is it racism? The belief in cultural superiority across Europe. *European Societies*, 24(2), 207–228. <https://doi.org/10.1080/14616696.2022.2059098>
- Carrington, B. (2012). Introduction: Sport matters. *Ethnic and Racial Studies*, 35(6), 961–970. <https://doi.org/10.1080/01419870.2012.669488>
- Coram, S. (2008). Race Formations (Evolutionary hegemony) and the Aping of the Australian Indigenous Athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 42(4), 391–409. <https://doi.org/10.1177/1012690208089833>
- Carrington, B., & McDonald, I. (Red.). (2001). *'Race', Sport and British Society*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203187913>
- Cornell, S. & Hartmann, D. (2007). *Ethnicity and race: Making Identities in a Changing World* (2. utg.). Pine Forge Press.
- Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry and research design. Choosing among five traditions*. Sage.
- Dalen, M. (2001). School performances among internationally adopted children in Norway. *Adoption Quarterly*, 5, 39–58.
- Dankertsen, A. (2019). I Felt So White: Sámi Racialization, Indigeneity, and Shades of Whiteness. *Native American and Indigenous Studies*, 6(2), 110–137. <https://doi.org/10.5749/natiindistudj.6.2.0110>
- Delgado, R. & Stefancic, J. (2017). *Critical Race Theory: The Cutting Edge*. Temple University Press.
- Diallo, O.-K. M. (2022). «Det Jeg savner, er å bli lært et slags språk»: Dobbelt bevissthet og språkutvikling blant svarte ungdom i Oslo. I C. A. Døving (Red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 363–377). Universitetsforlaget.
- Douglas, D. D. (2014). Forget Me ... Not: Marion Jones and the Politics of Punishment. *Journal of Sport and Social Issues*, 38(1), 3–22. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/0193723513515892>
- Dowling, F. (2020). A critical discourse analysis of a local enactment of sport for integration policy: Helping young refugees or self-help for voluntary sports clubs? *International Review for the Sociology of Sport*, 55(8), 1152–1166. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/1012690219874437>

- Erjavec, K. (2003). Media Construction of Identity Through Moral Panic: Discourses of Immigration in Slovenia. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29(1), 83–101. <https://doi.org/10.1080/1369183032000076731>
- Farred, G. (2018). *The Burden of Over-Representation: Race, Sport and Philosophy*. Temple University Press.
- Goksøy, M. (2010). *Idrett for alle: Norges idrettsforbund 150 år: 1861-2011*. Aschehoug.
- Goldberg, T. D. (2006). Racial Europeanization. *Ethnic and Racial Studies*, 29(2), 331–364.
- Guess. (2006). The Social Construction of Whiteness: Racism by Intent, Racism by Consequence. *Critical Sociology*, 32(4), 649–673. <https://doi.org/10.1163/156916306779155199>
- Gullestad, M. (2002) *Det norske sett med nye øyne: Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (2006). *Plausible Prejudice: Everyday Experiences and Social Images of Nation, Culture and Race*. Universitetsforlaget.
- Guðjónsdóttir, G. (2014). «We blend in with the crowd but they don't.» (In)visibility of Icelandic migrants in Norway. *Nordic Journal of Migration Research*, 4(4), 176–183. <http://doi.org/10.2478/njmr-2014-0026>
- Guðjónsdóttir, G., & Loftsdóttir, K. (2017). Being a desirable migrant: Perception and racialisation of Icelandic migrants in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(5), 791–808. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1199268>
- Henry, M. G. (2003). «Where are you really from?»: Representation, identity and power in the fieldwork experiences of a South Asian diasporic. *Qualitative research*, 3(2), 229–242. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/14687941030032005>
- Hochman, A. (2019). Racialization: A defence of the concept. *Ethnic and racial studies*, 42(8), 1245–1262. <https://doi.org/10.1080/01419870.2018.1527937>
- Hogan, J. (2009). *Gender, Race and National Identity: Nations of Flesh and Blood*. Routledge.
- Hooks, B. (2000). *Feminist Theory. From Margin to Centre* (2. utg.). South End.
- Hylton, K. (2009). «Race» and sport: *Critical Race Theory*. Routledge.
- Hylton, K. (2010). How a turn to critical race theory can contribute to our understanding of «race», racism and anti-racism in sport. *International review for the sociology of Sport*, 45(3), 335–354. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/1012690210371045>
- Jackson, S. J. (2004). Exorcizing the Ghost: Donovan Bailey, Ben Johnson and the Politics of Canadian identity. *Media Culture Society*, 26(1), 121–141. <https://doi.org/10.1177/0163443704039496>
- Knowles, C. (1999). Race, identities and lives. *The Sociological Review*, 47(1), 110–135. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.0016>
- Krange, O. (2001). Anti-foreign Sentiments Among Youth in Oslo: A Matter of Social Stratification or Individualized Identity Formation. *Young*, 9(3), 43–64. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/110330880100900303>
- Kusz, K. W. (2007). From NASCAR nation to Pat Tillman: Notes on sport and the politics of white cultural nationalism in post-9/11 America. *Journal of Sport & Social Issues*, 31(1), 77–88. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/0193723506296820>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing*. Sage Publications.
- Loftsdóttir, Jensen, L. & Kershen, D. A. J. (2012). Whiteness and Postcolonialism in the Nordic Region. I K. Loftsdóttir & L. Jensen (red.) *Whiteness and postcolonialism in the Nordic Region: exceptionalism, migrant others and national identities* (s. xii–xii). Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9781315547275>

- Lubansky, M. & Eidelson, R. J. (2005). Revisiting Du Bois: The Relationship Between African American Double Consciousness and Beliefs About Racial and National Group Experiences. *Journal of Black Psychology*, 31(1), 3–26. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/0095798404268289>
- Massao, P. B., & Fasting, K. (2010). Race and racism: Experiences of black Norwegian athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 45(2), 147–162. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/1012690210368233>
- Massao, P. B. & Fasting, K. (2014). Mapping race, class and gender: Experiences from black Norwegian athletes. *European Journal for Sport and Society*, 11(4), 331–352. <http://doi.org/10.1080/16138171.2014.11687971>
- Massao, P. B. (2016). *Sports, race and gender: Experiences of black Norwegian athletes* [Doktorgradsavhandling, Norges idrettshøgskole]. <https://nih.brage.unit.no/nih-xmlui/handle/11250/2394759?locale-attribute=en>
- Massao, P. B. (2022). Rasialisering: Et begrep for norsk samfunns- og utdanningsforskning? I C. A. Døving (Red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 107–120). Universitetsforlaget.
- McDonald, M. G. (2009). Dialogues on whiteness, leisure, and (anti)racism. *Journal of Leisure Research*, 41(1), 5–21. <https://doi.org/10.1080/00222216.2009.11950156>
- Miller, R. Liu K. & Ball A. (2020) Critical Counter-Narrative as Transformative Methodology for Educational Equity. *Review of Research in Education*, 44(1), 269–300. <https://doi.org/10.3102/0091732X20908501>
- Murji K. & Solomos, J. (2005). *Racialization: Studies in Theory and Practice*. Oxford University Press.
- Mythen, G., Walklate, S., & Khan, F. (2013). ‘Why Should We Have to Prove We’re Alright?’: Counter-terrorism, Risk and Partial Securities. *Sociology*, 47(2), 383–398. <https://doi.org/10.1177/0038038512444811>
- NRK (2021, 20. juni). *Diamond League fra Firenze*. NRK. <https://tv.nrk.no/serie/friidrett/202106/MSPO34000321/avspiller>
- The National Committee for Research Ethics in the Social Sciences and Humanities (2022). *Guidelines for research ethics in the social sciences, humanities, law and Theology*. <https://www.forskningsetikk.no/en/guidelines/social-sciences-humanities-law-and-theology/guidelines-for-research-ethics-in-the-social-sciences-humanities-law-and-theology/>
- Osler, A., & Lindquist, H. (2018). Rase og etnisitet, to begreper vi må snakke mer om. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 102(01), 26–37. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2018-01-04>
- Omi, M., & Winant, H. (1994). *Racial formation in the United States: From the 1960s to the 1990s* (2. utg.) Routledge.
- Omi, M. & Winant, H. (2014). *Racial formation in the United States: From the 1960s to the 1990s* (3. utg.). Routledge.
- Parry, K. D. (2021). The formation of heroes and the myth of national identity. *Sport in Society*, 24(6), 886–903. <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1733531>
- Ray, V. (2019). A Theory of Racialized Organizations. *American Sociological Review*, 84(1), 26–53. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/0003122418822335>
- Rezende, C. B. (2008). Stereotypes and National Identity: Experiencing the «Emotional Brazilian». *Identities*, 15(1), 103–122. <https://doi.org/10.1080/10702890701801866>
- Sands, R. R. (2002). *Sport Ethnography*. Human Kinetics.
- Sandset, T. (2019). *Colour that matters: A comparative approach to mixed race identity and nordic exceptionalism*. Routledge.
- Solórzano, D. & Yosso, T. (2001). Critical Race and Latcrit theory and method: Counter-storytelling. *Qualitative Studies in Education*, 14(4), 471–495. <https://doi.org/10.1080/09518390110063365>

- Song, M. & Hashem, F. (2010). What does «white» mean? Interpreting the choice of «race» by mixed race young people in Britain. *Sociological Perspectives*, 53(2), 287–292. <https://doi.org/10.1525/sop.2010.53.2.287>
- Storey, D. (2019). National allegiance and sporting citizenship: Identity choices of «African» footballers. *Sport in Society*, 23(1), 129–141. <https://doi.org/10.1080/17430437.2018.1555228>
- Strandbu, Å. (2005) Identity, Embodied Culture and Physical Exercise: Stories from Muslim Girls in Oslo with Immigrant Background. *Young*, 13(1), 27–45.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques*. Sage Publications
- Tajik, H. (Red.). (2001). *Svart på Hvitt*. Tiden Norsk Forlag.
- van Sterkenburg, J., Knoppers, A. & De Leeuw, S. (2012). Constructing racial/ethnic difference in and through Dutch televised soccer commentary. *Journal of Sport and Social Issues*, 36(4), 422–442. <https://doi.org/10.1177/0193723512448664>
- van Riemsdijk, M. (2010). Variegated Privileges of Whiteness: Lived Experiences of Polish Nurses in Norway. *Social and Cultural Geography*, 11(2), 117–137. <https://doi.org/10.1080/14649360903514376v>
- von der Lippe, G. (2002). Media image: Sport, Gender and National Identities in Five European Countries. *International Review for the Sociology of Sport*, 37(3–4) 371–395. <https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/101269020203700306>
- Vassenden, A. (2011). Hvorfor en sosiologi om norskhet må holde norskheter fra hverandre. *Sosiologi i Dag*, 41(3–4). 156-182 <https://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/1034>
- Ward, T. (2009). Sport and National Identity. *Soccer and Society*, 10(5), 518–531. <https://doi.org/10.1080/14660970902955455>
- Zhao, Y. (2016). Constructing Transnational and Transracial Identity. Adoption and Belonging in Sweden, Norway and Denmark. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24(2), 140–142. Routledge. <https://doi.org/10.1080/08038740.2016.1167775>
- Ånensen (2021). Myter om det homogene Norge. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 5(6), 1–8. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2021-06-03>